

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Előfizetési felhívás

az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ 1876-ik évi II-ik félévi folyamára.

Lapunk tervrajza marad az eddigi, kívánván az evangyéliomelvűek közlönye lenni. Célunk általában rendületlen kitartással hirdetni és védeni a bibliai kijelentés nagy igazságait, ápolni a kegyességet, edzeni a honfiai emberi és keresztyén érzelmeket az ernyesztő hatások ellenében, a keresztyén haladást lényegileg úgy fogván fel, mint nemünknek felfelé, Isten felé mozgását. — Vezérelvünk: lélek az, mely megelevenít, azon lélek, mely az Isten fiában és a Szentlélek által közöltetett, s a hit és erkölcs örök okmányában a bibliában tette magát nyilvánvalóvá, s éltünk szabályozójává. Nem csak az erkölcsiéget, hanem ennek éltető gyökerét a ker. hitet is hangsúlyozzuk. — A magyar prot. egyház szétbontására czélzó törekvéseket ellensúlyozni, az egyház javát pedig előmozdítani, szeretését ápolni: vallásos és hazafiai kötelességünknek tartjuk a szabadság, testvériség és józanhaladás elveinek megőrzése mellett. Vallás, egyház és iskola ügyet érdeklő cikkek, értekezések, könyvismertetések, kül- és belföldi szemle, alkotandják ezután is a Lap fő rovatait.

A magyar protestantismus általában a keresztyénség igaz barátait tisztelettel kérjük fel a Lap támogatására; előfizetési ára félévre 3 forint, mely szerkesztőhöz posta utalványon küldendő be. — A Lap alakja, iránya, szelleme marad az eddigi, kívánván az Ur Jézus Krisztusnak, az anyaszentegyház láthatlan fejének ügyét tehetség szerint, de hűségesen, továbbra is szolgálni.

Debreczenben, 1876. jun. 16.

Balogh Ferencz

hittanszaki tanár, felelős szerkesztő s kiadó.

Lelkészwálasztási szabályok módosítása.

III.

A módosítandó választási szabályokban volna helye kimondani azt, hogy mennyi a lelkeszi fizetésnek az a minimuma, melyet valamely egyház lelkészének megadni köteles.

Az egyházkerületekben a közelebbi időben napi kérdéssé lett a minimum meghatározása, s e kérdés különbözőleg lett megoldva. A dunamelléki egyházkerület — nem lévén kezem alatt a jegyzőkönyv, nem merem biztosan állítani, talán — 1000, vagy 1200 frtban; — a dunántúli, 1875 máj. 160 sz. a. 800 frtban; — a tiszáninneri 1874 máj. 14 sz. a. 800—1000 frtban állapította azt

meg; mindannyian kimondván, hogy az, azt teljesíteni nem képes egyházak leányosittassanak. Egyházkerületünkben most van a kérdés eldöntés alatt, s hihetően itt is 800 frtban lesz a minimum megállapítva.

Noha az ezen kérdésben hozott és hozandó végzések indoka igen helyes és méltányos; egyrészt t. i. az, hogy a papi pálya tisztességes díjazást nyújtván, vonzó erőt gyakoroljon az ifjuságra, hogy az egyház a jelesebb tehetségeket ne legyen kénytelen elveszteni, vagy nélkülözni; más részről az, hogy ne legyen a lelkeszi hivatal csupán a gyenge tehetségűeknek, kik más pályán alig kaphatnak alkalmazást, menhelye, — kik aztán sem a vallásnak becsületére, sem az egyháznak diszére és építésére nem szolgálnának: én félek mégis, részint, hogy az egyházkerületek gazda nélkül számolnak; részint, hogy az orvosság rosszabb a betegségnél.

Magokat a már megállapított minimumokat tekintve: nekem úgy látszik, hogy azok igen magasra vannak téve. Tagadhatatlan ugyanis, hogy, habár a lelkészek a formáta kinyerésével egyiránt vannak is minősítve, — igen különbözök a lelki és testi tehetségek, — s a ki többre hivatott, nagyobb jutalomra érdemes. Nem is szükség, hogy a papság csupa kitünő tehetségekből álljon; mert hogy ismét kedves Vinet-met idézzem, (Theologie Pastorale, 90 l.): „Le ministère ne suppose pas une mesure extraordinaire de talents; la piété, jusqu' à un certain point, les supplée, la piété est un grand talent. Il ne faut pas plus, il faut peut-être moins de talent pour être bon ministre, que pour être bon juge, bon avocat, bon médecin etc. De même, que ce, qui était nécessaire, ne devait pas être rare; ce que tous, jusqu' à un certain point doivent être, plusieurs devaient pouvoir le porter à un certain point de perfection. — Enfin, si la piété peut jusqu' à un certain point suppléer le talent, le talent ne peut suppléer la piété.“ A lelképásztori hivatal nem teszi fel a talentomok rendkívüli mértékét, bizonyos pontig kipótolja azokat, a kegyesség nagy talentom. Nem kell több, sőt talán kevesebb talentom, hogy valaki jó lelképásztor legyen, mint jó bíró, jó ügyvéd, jó orvos stb. Ma a mi szükséges volt, nem lehetett ritka, a mi nek bizonyos pontig mindenkinek lenni kellett, többeknek kellett azt a tökély bizonyos fokára vihetni. — Végre, ha a kegyesség bizonyos pontig kipótolja a talentomot, a talentom soha sem pótolja a kegyességet.

Vannak szerény tehetségek, kik, számot vetve testi és szellemi képességeikkel, s egyéni hajlamukkal, egy jóval kisebb jövedelmű egyházat, mely kevesebb munkával járó, békés és nyugalmas élettel kínálkozik, nem cserélnének fel dus jövedelmű nagy egyházzal. — Tehát mindent egybevetve, — akkor, midőn a tanítók minimuma 300 frt, a jegyzőké 400; midőn sok megyei és államhivatalnokok vannak, kik 1200—1500 frt fizetéssel, városban, s minden mellék jövedelem mellett, beérni kénytelenek — 600 forintban vélném a legkisebb fizetést megállapítandónak — csupán a lakás és házi kerten kívül — s krajczár és forint különbségeken sem akadékoskodnám. Sokan vannak és lesznek lelkész társaink közül még jó ideig, kik ennek felével is kénytelenek beérni. — S kell számítani valamit az egyéni tevékenységre s okos takarékosagra is, — s nem csupán az élhetetlenségre, vagy könnyelműsége.

Könnyű volna bármely magas összeget megállapítani, mert a papir türelmes: de az a nagy kérdés, honnan fog csak ama szerény minimum is kiteljesíteni. — Részemről bátorkodom kijelenteni, hogy az ajánlott módot, a leányosítást, nem tartom célra, — sőt egyenesen oda vezetőnek, hogy legyenek nekünk is, mint Erdélynek, nagy számu desolatakklézsiáink. Pásztor nélkül elszéled a nyáj; — s a tanító, legyen bár minden te-

kintetben jó tanító, és előkönyörgő is, nem fogja a lelképásztor helyét pótolni soha. S mennyi terhelhetése a leányegyházbelieknek előfogatozással! mennyi esetleges veszélyei az életnek és egészségnek úgy a lelkészre, mint a keresz-telendő kisdedekre nézve! Ezek elkerülhetők csak akkor lennének, ha az anyaegyházi lelkész saját lovakat tarthatna; de ezen teherrel 800 frt is kevés volna. Csupán az igen közel fekvő két kis egyház lenne, — de ezek mindenesetre — társítandók.

Én tehát csak két módon gondolom a lelkészi fizetések kipótlását lehetségesnek; — tekintve a nép nehéz anyagi helyzetét, s azon csökönységét, mely szerint a szokásban lévő egyházi terhet csak kevéssel is emeltetni nem hajlandó, s mely szerint — az állami súlyos adók miatt — az egyházi adók maradnak, évről-évre, nagyobb mérvű hátralékban.

Első mód volna, ha behozatnék az általános birtokaránylagos adózás. Ámde ez olyan darázsfészek, melyet a jelen időben bolygatni épen nem tanácsos; s e módnak épen nagy földbirtokosaink szegülnének első sorban ellene, kik hatalmasan támogattatnának a nép vagyonosabbjai által.

Második, s már jelenben is, noha kis mérvben, alkalmazható volna: a magyar ref. segélyegylet általi gyámoltás; mi később, az egylet izmosodásával, nagyobb-nagyobb mérvű, és kiterjedésű lehetne. — Az utóbbi időben a békés-bánati egyházmegye tett indítványt, hogy a Gusztáv-Adolf egylet a magyar ref. egyház által is gyámoltassék, s ezen indítványt tudtommal más egyházmegye is magáévá tette. Bocsánat! én nem vagyok ezen véleményen. Okom az, hogy, ha ezen indítványnak be nem vallott célja az volna, hogy adjunk krajczárokat, hogy forintokat nyerhessünk vissza: akkor azt, mint nem tisztességes célt, s hozzánk méltatlant, nem tartom elfogadhatónak. Ha pedig azon nemesebb, s evangyéliomi szeretetből eredő volna a cél, hogy nagymérvű adakozásaink után az egytetemes evangy. egyház szegényebb gyülekezetei, s köztök a miénk is segélyeztessenek, miről, körülményeink közt szó sem lehet: a törpe eredmény ismét csak ama nem tisztességes célt engedné gyaníttatni.

Nem látok tehát más módot, mint azt, hogy a már meglevő, s mintegy 30,000 frt alappal bíró ref. segélyegylet tőkájének kamatja, már most folyóvá tétessék; ezután pedig arra törekedni megfeszített erővel, hogy ezen egylet alapja oda növeltessék, hogy abból a legszükségesebb fizetés pótlások teljesíthetessenek. E végből az államsegélyből lehető legnagyobb összeget — melyre részemről oda áldoznám a gyámolda részére tervezett összegeket is — szeretnék ide fordítani, — s e mellett hirdetések s évenkénti könyöradományok gyűjtése által az egyházakban,

szaporítani azt; — s vajha divatba jőne ezen alapot végrendelkezések s ajándékozások által gyarapítani.

A ki jobb módot tud, mondjon jobbat (Vége köv.)

Püspöki, 1876. jun.

P a p K á r o l y.

L e v é l K o l o s v á r r ó l.

Szerkesztő ur! Becses Lapja olvasó közönségét, az erdélyi ev. ref. egyház irodalmi életének egy figyelmet érdemlő mozzanatáról akarom értesíteni, egy új lap: az „Egyházi és Iskolai Szemle“ megjelenéséről. (Megjelenik, jun. 7-kén kezdődőleg, hetenként egy iven, dr. Bartók György, nagy-enyedi ref. lelkész szerkesztése mellett.)

Pár nappal ezelőtt már megtettem ugyan, nagyrészt reflexiómat az új Lapról, az „Erd. Prot. Közlöny“-ben; de mert tudtomra, az imént említett Lapot a Királyhágón túl csak kevesen járatják, sem feleslegesnek, sem az irodalmi közszokásba ütközőnek nem tartom, elmondott reflexiómat az „Ev. Prot. Lap“-ban is előadni; annival inkább, hogy nem csupán az elmondottak reproductiójára akarok szorítkozni, hanem azt, a mi az „Erd. Prot. Közlöny“-ben egy rövid cikk szűk keretében jelent meg, kissé bővítve szándékszem elmondani.

Előleges megjegyzéseimben még csak arról akarok számot adni, hogy miért szólok, illetőleg kockáztatok ítéletet az új Lapról már az első szám olvasása után? Azért, mert már az első szám tartalma a lap által követendő irány felől legkevésbé sem hagyja az embert kétségben. „Ex ungue leonem.“

Ezen előleges megjegyzések után hadd térjek a dologra.

Pusztá megpillantása az új Lapnak az örömeztetést ébreszté fel bennem; mert teljesülve látám azon régóta ápoltt óhaj-tásomat: vajha, az enyedi férfiak és a velök szorosabb összeköttetésben álló szellemi erők, — miután közreműködésük támogatásában az erdélyi, református körök egyetlen egyházi lapját, az „Erd. Prot. Közlönyt“ eleitől fogva nem igen részesítették, — saját közlönyt tudnának létesíteni és fentartani, mely színterül szolgálja látható, érezhető, jótékony hatású munkásságuknak, általában a magyar protestantismus, közelebről az erdélyi ev. ref. egyház javára!

Azért, mohó vágygyal vettem kezembe az új Lapot és olvastam el annak cikkeit. De nem mondhatnám, hogy előlegesen fölébredt örömem az olvasás által semmi zavart se szenvedett volna. Mert látván a „Tájékoztató“ és a „Dogma“ feliratu cikkekből, hogy az új Lap minő szellemben és irányban akar munkálkodni, kényszerülve valék, kérdeni magamban: minő szükségét akar pótolni az új egyházi közlöny?

Ugyanis, az új közlöny az ugynevezett modern irány érdekeinek ígérkezik szentelni munkásságát. Ez iránynak pedig az erdélyi részeken vannak már közlönyei. Ott van a „Keresztény Magvető“ és az „Erd. Prot. Közlöny“, melyek minden legkisebb elvi differentia nélkül ugyanazon eszméknek, nézeteknek tolmácsai, terjesztői, a mely összhangzást legkevésbé sem alterálja az, hogy az utóbbinak nagyérdemű szerkesztője, saját álláspontjának határozott fentartása mellett, szíves, tapintatos és loyális volt, időnkint tért engedni némelyeknek közölünk is, kik magukat az orthodox protestáns világ egyik vagy másik árnyalatához tartozóknak tudják. Én azon szeretetnél fogva, melylyel egyházunk iránt viseltetem, nem tudom eléggé óhajítani, hogy minden élet-jelenség, mely egyházunk terén, habár az ellenné-

zetűek körében merül is fel, a lehető legderekebb legyen; ezért az én óhajításomnak s tán a czélszerűségnek is inkább megfelelt volna, ha az enyedi férfiak, — ha már csakugyan ők is a modernismus érdekeinek akarnak szolgálni, — szellemük és tudományos képzettségük erejét a már meglévő más két lap gyámo-lítására fordították volna, minthogy a kicsiny Erdélyben még egy új modern irányu lapot létesítenek.

De a fennebbieket tekinteten kívül hagyva is, elmondhatni, hogy az új lapnak igazi létjogot csak a kitűzöttnél pozitívabb czélok felállítása és persequálása adott volna; az új Lap igazi szükségét csak a pozitív alkotás, a védő és óvó fentartás eszközeinek ápolására, terjesztésére irányuló törekvés által pótolta volna.

Maga az új Lap is tartalmaz olyan nyilatkozatot, mely épen most kifejezett meggyőződésemet, akarva nem akarva, inkább erősíteni, mint tagadni látszik. Ugyanis „A dogma“ feliratu cikk írója is elismeri, hogy a modern párttal szemben „pénzen is kellene venni egy kis ellenszólást.“ Ezen ellenszólás, hála Istennek, megtörtént ugyan, legalább túl a Királyhágón és folyton hallatja rendreutasító, correctiv szavát a debreczeni férfiak részéről és csak sajtószertű felfogás, mondhatjuk, elfogultság az oka annak, hogy „A dogma“ írója a debreczeniek munkásságában csak is olyan áldást lát, a melyben nincsen köszönet. Lehet, hogy „A dogma“ írója viszont az én elfogultságomat fogja látni abban, hogy én meg amaz „ellenszólásban“ valódi áldást látok, nem „jeget“ — mint véli ő — hanem termékenyítő esőt „idején és későn való esőnek“ áldását.

Azonban, bármiként álljon is a dolog a királyhágóntúli modernismussal és a vele szemben létrejött „ellenszólással“, mindnyájan tudjuk azt, hogy itt a Királyhágón innen, ha történt is egyszer-másszor némi „ellenszólás“, de egyházunk létalapjának, az egyházi hitvallás drága kincseinek conserválására, védelmére rendes irodalmi organum még nem létesült. Pedig, ha iszonyatosak a pusztítások, melyeket körülbelül egy század óta előbb a legsekélyesebb rationalismus, ujabban pedig ennek édes leánya, a negativ-kriticismus, (néha nagyon is kritikátlan portéka) alias: a modern theologia, a magyar protestáns egyházban általán véghez vitt pusztító hidegével, romboló fagyával: leginkább az erd. ref. egyház vallásos életét dermesztette meg. Állításom valóságáról akárki meggyőződhetik, ha egy pillantást vet nálunk azon helyekre, hol a gyülekezet vallásos életének legszembeötlőbb nyilatkozatát szokás és kell is keresni, ha t. i. egy pillantást vet templomainkra, közisteni tiszteletünkre, némely fontos istenitiszteleti tényezők felőli felfogásra; ha tapasztalni fogja a szemlélő, hogy a gyülekezet énekét csak a kántor énekli, talán egy-két szál hamis torok segítségével, hogy a házaspárok megáldatása csak igen ritkán, a keresztség kiszolgáltatása pedig épen sohasem történik az Ur házában, sőt az urvacsora is igen sokak által pusztán a Jézus halálára emlékeztető jelképes cselekvénynek tartatik, nem pedig sacramentumnak, azaz a kegyelem eszközének.

Igaz, kétségbeesésre még mind nincs okunk, mert egyházunk hivei közé még hatalmas elemeket számíthatni; egyfelől a tulajdonképi népet, másfelől épen legkitünőbb főuri családainkat; amazokat a természetes józan ösztön, emezeket leginkább a fejedelmi kor szent és dicsó hagyománya megőrizte attól a szédelgéstől, hogy a modernismus hamis bankóit értékes pénz gyanánt fogadják.

De, fájdalom, a középosztálynak: a spectabiliseknek a

*

klarissimusoknak egy, számra jelentékeny része, sőt még reverendissimusoknak is egy részecskéje, a legsivárabb tagadás philosophiájának hódol, vagy legalább a hitközöny ingoványán süppedez. (Tán a nagy tudomány csinálja ezt.)

Azért, az egyház-alkotó, egyház-szervező Bethlen Gábor legnevezetesebb hagyatékának örökösétől, N.-Enyedtól, olyan elvek és tanok ápolását vártuk volna, melyek az egyház összemarczangolt, megsebzett testére inkább gyógyító, forrasztó, mint szétromboló választó-viz lettek volna; olyan elvek és tanok ápolását, melyek a leendő lelkipásztoroknak alkalmas szellemi tápszerűl szolgáltak volna a végre, hogy erősödjenek egyházuk iránti szeretetben, a positiv alapokon nyugvó, positiv eszközök, nem pedig üres álmok által fentartandó protestáns nép-egyház iránti forró szeretetben, hogy megerősödjenek a hitben, mely maga is erő, Istennek ereje, építő, alkotó, fentartó erő.

Az új Lap létjoga felől tehát főleg azért bátorkodom kétségeskedni, mert oly uton kíván haladni, mely inkább a szétbontás, mint az egybekötés, inkább a kritizálás, mint az alkotó munkásság ösvénye. Már pedig nálunk, ez idő szerint legalább, nem a jelzett irányú munkásság „az egy szükséges dolog.”

Hogy az új Lap irányjelző főcikkének némely kiváló részleteire térjek, ezek között egy pár nevezetesebb passus különös mértékben vonja magára figyelmemet. Így, az a passus, mely a Lap legfőbb tárgyát a „vallásos életet” érinti, a modern szintenségnek és nem épen ártatlan határozatlanságnak feltűnő példányát szolgáltatja. Ugyanis idevonatkozólag az új Lap általában csak annyit ígér, hogy a vallásos élet élesztésére fog törekedni; épen mintha egy új miniszter programjában csak annyit ígérne: hogy tárcazája körébe tartozó és nem másnemű dolgokra fogja irányozni munkásságát. Egy egyházi lap, azon nyilatkozattal, hogy a vallásos életet akarja élesztetni, még nem sokat mond.

Mert a kérdés, melyre egy új egyházi lap programjának felelni kell, az: minő uton, minő eszközök által akar a vallásos élet élesztésére munkálni? Mert a vallásos életet lehet élesztetni a fetisismus, vagy a brahmismus, vagy mózaismus stb. utain is; vagy ha a keresztyénség életkörében akarunk maradni, haladhatunk a katholicismus, vagy a protestantismus utain; emitt viszont felhasználhatjuk az evangyéliom positiv alapján álló protestáns egyház eszközeit, vagy követjük az inkább negáló, mint affirmáló párt tanácsait. De a vallásos életnek minősége és értéke egészen más, a szerint a mint az egyik, vagy a másik uton és módon törekszünk azt ébresztetni, élesztetni, kifejteni. Így például, hogy csupán a protestáns élet-körben maradjak, egészen másnemű és értékű leendő az a vallásos élet, melynek tanítójául, szerzőjéül (de nem fejeül) hirdettetik a Jézus (de nem a Krisztus, mert a legtisztább féle modernismus szerint a Jézust Krisztusnak mondani, nagy obscurantia) a Jézus, a ki a magyarországi prot. egylet egyik tagja szerint, *) nem valami több és más, mint a legszabadabb és legszellemdusabb zsidó volt; az a vallásos élet, melynek Istene nem személyes, öntudatos, önakkarral bíró lény, hanem holmi pantheisticus fogalom-káprázat, kihez tehát imádkozni, haszontalan, kárbámenő vergelődés. És viszont egészen másnemű és értékű leendő az a vallásos élet, melynek nem csak szerzőjéül, de fejeül, központjául hirdettetik a Jézus, ki „ama Krisztus, a ki eljövendő vala,” kiben az Isten

*) Simén Domokos, Az evangyéliomi csodák, II. l.

és ember egyesülésének „nagy titkát” csodálhatjuk; az a vallásos élet, melynek embere hiszen Istenben, mint „mindenható atyában, mennynek és földnek teremtményében,” a ki, ha kérünk tőle a Jézus nevében, megadja a mi kérésünket.

(Vége köv.)

B a l ó S á n d o r.
kolosvári ev. reform. lelkész.

B E L F Ö L D.

A debreczeni ref. egyházmegyei egyetemes lelkészi értekezéslet

f o l y ó h ó 8 - i k n a p j á n a k o n y á r i S ó s t ó n
t a r t o t t k ö z g y ű l é s e.

(Vége.) 3. Ugyancsak a vértesi kör véleményére, a múlt évben adakozásokból alakult s az egyes ajánló egyházak és lelkészek kezelésére bizott lelkészgyámintézeti t a k a r é k - m a g t á r ily uton sikeretlennek bizonyult gyümölcsöztetése helyett, annak ez év folytán beszédese s a hihetően kedvezőleg emelkedő ár melletti eladatása s a bejövendő pénznek a gyámintézeti pénztökhöz csatolása fog javasoltatni az egyházmegyei közgyűlésen.

4. A derecskei kör a hivatalnokok t e r m é n y f i z e - t é s e körül az ujmértékekre átváltoztatásnál eshető visszaélések kikerülése céljából a régi vékának 30 literrel leendő helyettesítését óhajtja megrendeltetni az egyházmegyei közgyűlés részéről megkeresendő egyházkerületi közgyűlés által. Ez óhaj az egyetemes értekezéslet által pártoltatván, az egyházmegyei közgyűlés elé fog terjesztetni.

5. A bárándi kör a tanfelügyelőség által kibocsátott statistikai táblázat betöltésére nézve azon megállapodását közli, hogy ezen rovatba „bir-e az i s k o l a v a g y o n n a l ?” ez irassék: az iskola vagyonnal nem bir, de a ref. egyház tulajdonát tevő földekből fizetesképen használnak a tanítók egy bizonyos mennyiséget. Kivételnek azonban az olyan földbirtokok, mint p. o. a Bárádon levő Havas alapítvány, mely a két felekezet tanítói által közösen élveztetik, s melynek számadása felülvizsgálása is a miniszterium közegei által történik. — E rovatba: „a tanító hol és mikor képesített?” beirandók az oklevéllel bíró tanítók, de beveendő az oklevéllel ugyan még nem bíró, de esperesti felhatalmazás mellett működő tanítók is e megjegyzéssel: ideiglenesen az esperesti hivatal által képesítették. — A bárándi kör megállapodása helyeseltetett.

6. Ugyancsak a bárándi kör, azon kör egyházainak véleménye helyett kéri tekintetni a minden egyes lelkészi hivatal számára megküldött 2-dik jelentését illetőleg az é n e k e s k ö n y v ü g y é b e n m ű k ö d ö t t e g y h á z k e r ű l e t i k ű l d ö t t s é g n e k , h o g y a k i h a g y a t n i v é l e m é n y e z e t t v e r s e k k i h a g y á s á v a l a t ö b b i e k m i n d e n v á l t o z t a t á s n é l k ű l — e g y e d ű l a n y e l v t a n i h i b á k k i j a v i t á s a m e l l e t t — n y o m a s s a n a k . — E m e g á l l a p o d á s a v é l e m é n y e k e g y b e s z e d é s é v e l m e g b i z o t t e s p e r e s t i h i v a t a l h o z m e g k ű l d e n d ő .

7. Ugyancsak a bárándi körnek a n e m - k a t o n a i ü g y b e n k ö v e t e l t c s a l á d i é r t e s i t ő k k i á l l i t á s á r a v o n a t k o z ó v é l e m é n y e h e l y e t t , m i n t a c z é l n a k l e g i n k á b b m e g f e l e l ő s a z e g y h á z t a g o k k a l s z á r m a z h a t ó k e l l e m e t l e n s e g e t l e g b i z o t s a b b a n e l t á v o z t a t ó a z o n d e b r e c z e n i g y a k o r l a t f o g a d t a t o t t e l , h o g y c s a l á d i é r t e s i t ő k h e l y e t t e g y e s k i v o n a t o k a d a n d ó k

a mulhatlanni szükséges adatokról, -- a családívól csonkítás nélkül nem lévén kihagyható egyetlen, habár a fennforgó tárgyra nézve szükségtelen adat sem -- s az egyes kivonatok adatai egy 50 krros bélyeggel ellátott lapon családfa alakjában összesítettnek név és évszám mellőzésével, az egyes okmányok jegyeire hivatkozással.

8. A megszaporodott könyvek számára egy théka készítésére könyvtárnok felhatalmaztatott. A 246 frtot tevő pénztárnak takaréképénztárban gyümölcsöztetésére s kezelésére Zagyva Imre ur kéretett fel.

9. A N.-Enyeden megindítandó „Egyházi s iskolai szemle“ megismerés végett egyelőre negyed évre mindhárom kör számára külön megrendeltetni határozottatott.

Ezek voltak a délelőtti — $\frac{3}{4}$ 10 — 1 óráig tartott — értekezleti gyűlésnek főbb tárgyai.

A szives barátságban elköltött ebéd által félbe szakasztott értekezleti gyűlés $\frac{3}{4}$ 3 órakor ismét folytatott. Tárgya volt pedig négy értekezés felolvasása, melyekből három után dolgozat. Első az ég királya és az ő népe francziából a 110 zsoltár felett, olvasta Fodor Sándor szerepi lelkipásztor. — Második a lelkeszi hivatala Neue evang. Kirchenzeitungból, saját helyi viszonyainkból folyó gondolatokkal kísérvé, olvasta Dávidházy János pocsjai l. p. A harmadik a Krisztus istensége tagadásának okai a Beweis des Glaubens után dolgozta Nagy Lajos m.-pécsi l. p. A negyedik teljesen önálló, eredeti, Balogh Ferencz hittanártól ily czímen: a prot. egyet közlebbi közgyűlése alkalmából. Mind a négy értekezés evangyéliomi irányu. — Az értekezőket kellemesen érintette azon folytonos közfigyelem, mely esti 5 óráig tartott értekezéseiket kísérte, s bár ezáltal az értekezőket azt igazolta, hogy komoly s vallásos dolgokra örömmel áldoz időt bármikor, mégis óhajtott volna, hogy ezután a felolvasás a délelőtti órákra tétetnék, mikor az nem oly fárasztó sem az értekezőnek, sem a hallgatóságának s inkább a gyakorlati kérdések megvitatása hagyatnék délutánra.

Im ennyit tett legközelebb a debreczeni reform. egyházmegyei lelkeszi értekezőket. Azt hiszem, a kezdet nehézségei nagyrészen legyőzve lévén, mind közelebb-közelebb fognak jutni a célhoz s több-több eredményt létesíteni. Csekély kezdet nagy eredményeket is szült már. Azért ne csüggedjünk.

Még egyet nem hagyhatok említés nélkül. Vitáink hevesek s egymást teljes türelemmel végig hallgatni nem tudók. Ez a körülmény a külső szemlélő előtt kellemetlen. El határozottan nem ítélem. Örömmel látom, hogy ez a fennforgó tárgyak iránti őszinte érdeklődésnek kifolyása és sokkal jobb, mintha egy-két embernek adatik át a szó-tér, s a többi, ha nem osztja is a véleményét, hallgatásával beleegyezést nyilvánít. Ez uton az eszmék tisztázására nem juthatnánk soha. Hanem azt talán megkísérhetnénk, hogy a kifogásolt állításokat feljegyezve, azokra megjegyzéseinket a türelmes kihallgatás után nekünk nyíló alkalmal — s nem közbe-közbe szólva — mi is nyugodtan, összfűggőleg tehetnénk meg. Teljesen hiszem, hogy a kezdetnek itt mutatkozó nehézségei is legyőzve lesznek.

Végül az elnök és jegyző további megmaradásra hivatnak fel.

ys.

A debreczeni főtanodai Jogász Önképzőkör első évi működéséről kimutatás.

Midőn a jelen tanév elején Kőrösi Sándor jogtanár felügyelői minőségben a jogászsegélyző egyesület alakuló közgyűlését megnyitotta: előadá a jogakadémia polgárainak, hogy az akadémia körében tartandó rendes előadások csak az utat mutatják meg a joghallgató ifjuságnak, melyen a tudomány szentélyébe juthat; de e szentélybe magának kell a joghallgató ifjuságnak önmunkásság útján bejutnia. — A jóakaratu figyelmeztetés termékeny földre talált a jogakadémia polgárai minden jóra hajlékony keblében, s elhatározták egy önképzőkör haladéktalan felállítását. — Az akadémiai tanárikar készséggel s buzditva hagyá helyben a kidolgozott alapszabályokat, s az önképzőkör november hó 30-kán, az ezen kör feletti felügyelettel is megbízott Kőrösi Sándor jogtanár jelenlétében, megválasztván tisztviselőit és 9 tagból álló választmányát, 54 taggal megalakult.

Az önképzőkör, hogy a töretlen uton biztosabban haladhasson: egyelőre arra szoritkozott, hogy a tanév első felében Kőrösi Sándor jogtanár által hetenként egy órán tartott gyakorlati előadásokon — ugynevezett „Practicumokon“ teljes számban megjelent, s itt írásban kidolgozott, s élőszóval megvitatott jogkérdések és jogesetek megfejtesében tényleg résztvett.

Nagy kedvvel és élénkséggel fejtegették az önképzőkör tagjai a göttingai egyetem nagyhirű jogtanára dr. Ihering Rudolf által kidolgozott, s dr. Bierman Mihály szebeni kir. jogakadémiai tanár által fordított ily czímű műben foglalt jogi kérdéseket: „Jogtudománya minden nap életben.“

Ez élőszóvali viták, melyek a „Practicumokat“ tartó tanárnak a római jog alapján kifejtett tanuságos zárbeszédével fejeztettek be, felbátoríták az önképzőkör tagjait nehezebb — részben ugyancsak dr. Ihering „Civilrechtsfälle ohne Entscheidung“ czímű művéből, részben a magyar magánjogból meritett polgári, valamint dr. Rulff Frigyes „Strafrechtsfälle ohne Entscheidung“ czímű művéből válogatott büntetőjogi — kérdésekben erejüket megkísérteni, s írásban kidolgozott véleményeiket ellennézetek ellenében szóval védelmezni.

Ez évi működésében az önképzőkör tagjai különösen a gyakorlati előadásokon győződtek meg, miszerint az önmunkásság útján juthat a tanuló annak tudatára, hogy vajjon a tudományos elveket összefűggésükben s viszonyos hatásukban a katedrai előadásokból elsajátította-e, s amit hallott azt megértette-e? A jogelveket az élet változatos eseteire alkalmazni tudja-e?

Meggyőződvn az önképzőkör tagjai az önmunkásság hasznosságáról, a jelen tanévet azon elhatározással zárták be, hogy a jövő tanévben a megkezdett uton tovább fognak haladni.

(Az akadémiai tanfolyamokról szóló „Értesítvény“-ből.)

A nagybányai egyházmegyei gyűlésről s egyetemes lelkészi értekezletről tudósítás.

A nagybányai ref. egyházmegye juniushó 15-én Sárközön tartá meg egyházmegyei közgyűlését és egyetemes lelkészi értekezletét.

Az egyházmegyei egyetemes lelkészi értekezlet és közgyűlés reggeli 9 órakor vette kezdetét. — Először Czelder Márton kartárs, mint értekezleti elnök a célnak megfelelő önkészítette szívhez szóló i m á t mondott,*) azután nt. Csanálosi György esperest ur hatásos élőszóval megnyitotta a gyűlést.

Az egyházmegyei közgyűlésen és lelkészi értekezleten a mezei munkaidő daczára is szép számmal megjelentek az érdekelt világi egyházi előljárók, lelkészek és tanítók.

A többrendbeli fontos tárgyalások és felolvasások között figyelemre méltó és tanulságos mű került szőnyegre, jelesül: Melegh Gyula kishodosi lelkész a testvér egyházmegyékből egyházmegyénkhez kölcsönös tájékozás és tudomás végett megküldött jegyzőkönyvekből, nagy gonddal és tapintattal összeállított kimutatást, egybehasonlítást mindenféle anyagi és szellemi haladásra erkölcsi, vallásos, egyházi, iskolai életre stb. vonatkozó adatokat, mozzanatokot kivonatban felolvasta. — Ez összes kivonatot méltó volna valamely közközlésben kinyomatni és minden egyházmegyének, illetőleg minden egyháznak összhangzó működés tekintetéből megküldeni, vagy legalább valamelyik egyházi lapban közléni tudomás végett.

A gyámintézet ügye Czelder Márton felsőbányai lelkész indítványára a solti egyházmegye gyámintézeti alapszabálya szerint rendszeresen módosíttatni czélul tüzetett ki, de két táborra szakadt a lelkészi kar. A többség odanyilatkozott: ne bántsuk a jeleni nehéz időben a különben is meglehetősen alapon nyugvó, szépen virágzó, gyümölcsöző, nagy erkölcsi küzdelemmel felállított gyámintézetet. Azonban Soltész János ombodi lelkész indítványa folytán ez ügy tüzetes megvizsgálására, rendszeres áttekintésére öttagu bizottság neveztetett ki.

Az államsegély kiosztására nézve, az itteni szegény egyházak, lelkészek és tanítók az egyházmegyei gyűlés által osztályoztattak és a július elején tartandó f. t. egyházkerületi közgyűlés eleibe illően felszerelt kérvényeik betérjesztetni határozottatott. — E tárgyban is kétféle nézet nyilvánult, a tehetősb lelkészek, kik jelenleg segélyre nem szorultak, minden egyházmegyénkre eső járulékot a gyámintézetnek vagy a jövőnek óhajtanának följárulani s fentartani, hogy ők is vagy utómaradékaik részesülhetnének az égi mannából: a segélyfillérből. A nagyobb rész pedig, kik jelenben a nyomor, inség karjai közt rendkívüli körülmény közt sanyarognak, vagy az árvíz hulláma, a májusi fagy által elvesztették mindenöket, hogy megmentsek magokat, családjaikat a kétségbeesestől, egy szívvel-lélekkel óhajtják kiadatni az államsegélyt eredeti czéljára, a nyomor enyhítésére a szegény szükölködő egyházak, behivatalnokok javára fordíttatni. Ezen utóbbi nézet győzött és elfogadtatott.

Az énekes könyv feletti vélemény szintén két részre oszlik. Egyik rész erősen tiltakozik minden előleges és költséges ujitgatás és módosítás ellen, míg egészen át nem lehet adni új alakban véglegesen a közönség számára. A másik rész a nagyobb belenyugodott a csekély előleges változtatásba is. —

*) Igen illő és helyes szokás imával nyitni meg, így van ez külföldön is.

S z e r k.

E szerint egyházmegyénk új szabású kisebb zsoltár kiállítására szavazott. „A betű ö, a lélek elevenít.”

Lelkészi értekezlet alkalmával e sorok igénytelen írója műve olvastatott fel, „a z e g y h á z i t ö r v é n y e k k ö l c s ö n ö s t i s z t e l e t b e n t a r t á s a t á r g y á b a n, m i n d e n f é l e v i s s z a é l é s e l l e n.” Megemlített benne az illető lelkészi karnak összhangzó közreműködése, a keresztelés, esketés, temetés, urvacso-ra kiosztása körül stb. egyenlő eljárása, mert mind a lelkészi kar tekintélyének, mind a vallás méltóságának, törvény tiszteletben tartásának ártalmára van, ha egyik lelkész keresztel, esket, temet törvénytelenül, engedély nélkül, hibás okmány mellett a másik ellenére, egyik lelkész az új kenyéret urvacso-rát kiosztja aug. elején, a másik közepén, a harmadik aug. végén, sőt a negyedik szeptember hóban is. — Mert így megtörténik gyakran, hogy midőn az egyik egyházban bünbánatot (poenitentia) tartanak, ur-i szent vacso-rával élnek, a hivek, — addig a másik szomszéd egyházban esketnek, vigadnak, tánczolnak, verekednek stb. a vallásos erkölcsi rend, törvény ellenére.

Ezen javaslat helyeseltetett és jegyzőkönyvbe vétetni határozottatott. — és az elkövetett sérelmeknek ilyen uton elégtételt.

Ezen kívül több apró ügyek, küldöttségi jelentések, melyek a múlt gyűlésen le nem tárgyalhattak, jelen alkalommal letárgyalattak.

Ezzel mind az egyházmegyei közgyűlés, mind az egyetemes lelkészi értekezlet délutáni 2 órakor befejeztetett.

Kelt Kakszentmárton, 1876. jun. 17.

B o d n á r J á n o s,
ev. ref. lelkész.

K Ü L F Ö L D.

Északamerikai presbyterianusokról.

Levéltöredék szeretett fivéremtől Varga Ferencztől Északamerikából. — Brooklyn New York, máj. 28. 1876. — Igen kedves soraidat néhány nappal kaptam Leonból lett elindulásom előtt. Innét akartam küldeni válaszomat. Talán az életben alig leszek közelebb hozzád mint vagyok jelenleg. A brooklyni magasról az átlanti tengerre tekintve a messzi távolba, fohászatot küldtem hozzád! Először is hát kedves Lajosom miként jöttem ide. — Az amerikai presbyterianus közös assembly e hó 18-tól itt tartja évi közgyűlését és én azon kitüntetésben részesültem, hogy a Des Moines presbyterium, mely 2 egyházi s 2 világi megbizottal van fölruházva, engemet küldött mint világi képviselőt s miután 25 év lefolyta alatt Decatur megyéből alig voltam tovább mint a Status fővárosába Des Moinesba.

Gondolám jót fog tenni e kirándulás. Ugyis pénztárnoki hivatalomnak egész rabja valék; egészségi tekintetből is üdvös ez! A General assembly 500 tagot fülül halad! Alkalmam van itt láthatni, hallani a legnagyobb talentumokat úgy az egyházi mint a világi részről — röviden a presbyterianusok száma az egyesült államokban mintegy hatszáz ezer lélekből áll. Minden község vagy városnak. hol lelkész van, van 2—3 elder-curatorja, el vannak osztva presbyteriumokra, melyek évenként kétszer tartanak ülést. Minden község egy egyh. s egy világi egyénnel van képviselve. Több presbyterium egy synodust alkot, kik

évenként összejönnek, s a General Assembly szintén minden évben tartja ülését. Itt nincs szuperintendens, elnököt választanak minden évben, kinek neve „moderator.“ Az egyesült államokban a rabszolgaság kérdése 2 részre szakította e vallásfelekezetet — északira s délre. — Azonban a rabszolgaság el lévén törölve reményünk van, hogy egyesülnek ismét! épen holnap várjuk a választ az ismétli felhívás után a déli General Assemblytől. A magyarországi reformált vallás ugyan az mint itt a presbyteriánus, azon kevés különbséggel, hogy mi magyar honban a heidelbergi kátét, itt pedig a westmünsterit fogadták el mint Skótzsiában — keserű érzélemmel látom, hogy magyar hazánkról a külföld oly keveset tud! 1848 előtt alig tudták, hogy léteznek. Csupán mint osztrák provinciát ismerik, — alig tudják mit szenvedett azon haza nem csak a keresztyén vallásért, de a protestantismusért is; azért azon választmánynak, melynek főadata magát érülközésbe tenni a külszói reformált vallás testületekkel előterjesztetem kedves hazánkban a ref. vallás testületet; de szégyennel kell előtted bevallanom miként nem tudom mi köti össze a 4 szuperintendentiát; azért azt ajánlotam, hogy az elismerő levél Debreczenbe a szuperintendenshez intéztessék. Nincs kétségem benne, hogy most már elegenden vannak, kik az angolt magyar nyelvre át tudják fordítani, ugy a választ is magyar s angol fordításba küldhetik.

Soha nem volt alkalmam forrón szeretett hazámnak legkisebb szolgálatot is tenni; reményem, hogy e lépésem s tettem kedvesen fog vétetni a ref. szuperintendentiák által. — S most kedves bátyám arra kérék, hogy ha majd a tudvalevőket küldended: ugyanakkor küldj nekem egy heidelbergi kátét s egy pár oly könyvet, melyből a ref. vallás történetét s jelen állását tanulmányozva az egyesült államok Presbyterián General Assembly eleibe képes lehessek a jövő évi összejövetelkor terjeszteni! Igen érdekelve vannak tudni hazánk vallási állapotát illetőleg. Szeretnék azt tanulmány tárgyává tenni. Igen biztosan kérék teljesítsd kérelmemet mielőbb!“ stb. stb. A levél többi része a közöttünk fennlevő s virágzó szívélyes testvéri viszonyokra vonatkozik.

Közli Debreczenben, 1876. jun. 17.

V a r g a L a j o s.

A skót szabad egyház egyetemes gyűlése május 18 — 30-ig bezárólag.

(Folytatás.) A második nap estéjén Dr. Moody Stuart, a zsidó missió bizottságának elnöke terjesztett be egy végtelenül érdekes jelentést, mely néhol valóban költői színvonalra emelkedett s csak sajnálnunk lehet, hogy a rövid kivonattal ugy megkisebbitjük annak értékét.

A missió évi jövedelme 5191 font, kiadása 4901. Véghagyomány utján 500 font jött be. Főbb missiói állomások vannak Konstantinápoly, Amsterdám, Boroszló, Prága, Pest városokban. Női társulatok több skót városban elősegítették a bizottság munkáját.

Ezeket beterjesztve kezdett beszédéhez a bizottság elnöke. Köszönetet szavaz az egyházaknak, hol az évi gyűjtések nagyobb eredményt mutatnak, mint az előbbi években. A különböző állomásokon szokás szerint haladt a munka, legjobb eredményel Konstantinápolyban, hol Izráelnek 11 gyermeke keresztesztetett meg az ur Jézus nevében Zavaros időkben gyakran épült Krisztusnak egyháza, s lehet, hogy az áldás özszekeztetésben

van az állam mostani válságos helyzetével. A hallgatóság figyelmét következő pontokra hívja fel:

Mit mondanak mások most a zsidókról? Az „Edinburgh Review“-ban van a következő cikk: Izráel évkönyvei negyven évszázadon át egy különös tüneményt mutatnak s mutattak a történelemben. Egyedül a zsidók maradtak fenn, élve és változatlanul a legtávolabbi őskorból le a 19-ik századig. Jelenlegi hatalmuk s befolyásuk az emberi ügyekbe talán nagyobb, mint valaha volt, kiemelkedtek, mint nép, kiszállottak napjainkban a megvetés, elmellőzés mélyéből s ujra fölszínre kerültek. De ez majdnem észrevétlenül történt, mint egy angol író mondja: Előbb a keresztyének inkább régészeti szempontból méltatták figyelemre azon népet, mely vallási elődjük volt, csak vallási könyveire, őskori tetteire szorítottak azon népnek, mely egyszer Isten népe volt, de kik eljásztották jogukat, Krisztust visszavetvén. Azon időtől fogva a keresztyénség nagy része előtt csak mint üldözés s mindennemű őrjöngés áldozatai ismertettek. De minden különösen megváltozott, a zsidók elvesztett becsülete visszazállott, az üldözések megszűntek s most már a zsidók is magas hatalmi helyeket foglalnak el, mint pénz- és nevelésügyi miniszterek, a birodalom főurai, nagy városok főpolgármesterei, gyűlések senátorai s királyok titkos tanácsosai, de ez alig lett figyelemre méltatva, ugy tekintették, mint természetszerűt. Egy gondolkodó francia író ezt mondja: A zsidók mai időben nagyobb mértékben magokra vonják a világ figyelmét, mint eddig bármikor. Hosszu, szomorú történetük oka nincs kivitten leírva az ó, és ujszövetségben. Az Isten igazságának titka az, a legnevezetesebb, jellemzőbb az emberiség évkönyveiben említett események között. De a mostani zsidók új helyzetbe jutottak, mely világosan átmeneti, — usznak a múlt és jövő között. Nem vágnak a keresztyénség után, engesztelhetlenül üldözik azon keveseket, kik közölök ezen kijelentés hívőivé lettek, de a földgömb minden részén, hol szétszórva élnek új állapotok után törekeshnek, óhajtoznak. Átmeneti korszak ez 18 század mozdulatlansága s egy jövő ujjá születés között, mely csak az evangyéliom által jöhet létre.

2. Mit mondanak a zsidók magukról? Először is azt mondják, hogy a vallási vélemények jelenlegi állapota hangos felhívás részükre, hogy az Ur „tanubizonyságai“ legyenek, bizonyosságot tevéen a biblia uráról materialismus és atheismus ellen. Hirdetményeikben, predikációikban ezt sürgetik, mint ezt következő idézet bizonyítja egy szónokuk beszédjéből Krónikák 2 dik könyve XXX része felett. „Időkben oly rendkívüli átmenetet tapasztalunk a biblia isteni elemét illető véleményben, hogy mi zsidók most inkább, mint valaha figyelmeztetve vagyunk szent hivatásunkra, mint „az Urnak bizonyosságai.“ Rationalismus és positivismus emelkedtek fel s a közönséges tudományos irodalom oly pusztító, romboló lett, mely megkisértett minden eszközt, hogy nevetségessé tegye az erkölcsi igazság kijelentésének eszméjét. Sőt, mi több, elvetette az a nagy első ok pusztá fogalmát, tagadta a szellem anyag feletti uralmát s azt állította, hogy mi zsidók oly dolgokat tisztelünk, mint bibliai igazságokat, melyek előzményileg s lényegükben valószínűtlenek. Tekintve már egyoldalról az ultramontanismus hiszékenységét, elcsapongásait s más oldalról a rideg materiálismus nyilt, szentségtelen vallástételét, nem látszik-e, hogy közeleg az idő, melyben a zsidóknak emlékeztetve kell lenniök, mint Ezékiás idejében (erről szól a textus), hogy csak az illik hozzájuk, ha hivek lesznek hivatásukhoz, fentartják a

biblia isteni elemét s az isten igében való azon hitet, mely Izráelnek öröksége.*

Azt mondják továbbá, hogy nem helyes az a keresztyénektől, ha kárhoztatják a zsidókat oly jellemfogyatkozásokért, melyeket az ő hosszú ideig tartó rosz bánásmódjuk, üldözésük okozott; a mennyiben ők ezekben roszabbak, mint más emberek, a szégyen azon bánásmódot illeti, melyben ők részesültek a keresztyénektől. Lord Macaulay azt mondá a parlamentben, hogy: „300 év előtt a zsidóknak nem volt törvényes joguk szájkban lévő fogaikhoz.“ A keresztes háborúk korában üldöztettek leginkább; azt mondják, hogy 1096-ban 14000 öletett meg közölök Mainzban. Ezen kegyetlenség legfőbb fokra hágott a 14-ik században, mikor közönségesen váratlanul lepték meg őket. Ha zsinagógáikba, vagy házaikba futottak, tűzbe borították ezeket s azokat, kik onnan menekülni akartak, visszahányták a lángok közé s néha hatóságok vezették a csöcseléket ellenük. A fekete halál pusztítása a zsidók általános üldözésére adott okot. Az ostorozóknak nevezett csöcselék különös kötelességének tekintette a tömeget ellenük fanatizálni. Romániában még az utolsó két év alatt sem szünt meg az ellenük való keserű gyűlölet régi szelleme, ha ugyan hinni lehet a következő elbeszélésben: Egy számtani feladványok gyűjteményében, melyeket romániai tanítók adtak tanítványaiknak, mint a négy alapművelletbeni gyakorlatokat, többek közt ott van ez is: „ha egy városkának van 4000 zsidó lakója, kik közül 800-at a Dunába vetnek s fojtanak, 900-at legyilkolnak, 1000-et leszurnak veszekedés közben, hány marad még, mint elpusztítani való egy teljes kirablás után?“ Ez ma már hihetetlennek tünik föl, de csak gyenge árnyéka Izráel mult szenvedéseinek. A páska bárány örömnepét úgy használták föl ellenük a kegyetlen üldözők, hogy az elé remegéssel, félelemmel tekintettek a zsidók s szomoruan igazolva lett egy zsidó szájába adott szó: „szenvadás a mi egész törzsünk osztályrésze; minden balsors vállamra hull alá, minden sóhaj kebelemből fakad, nincs más könyű, csak mit én hullatok.“

Azt mondják továbbá magukról, hogy közeleg azon nap földerülte, mely visszaállítja őket apáik országába, hitvallásuk egy cikke ez s ki földadja az eszmét s a reményt a templomban teendő áldozatokra uézve, tényleg elhagyta a zsidó vallást. Sokan az orosz s angol zsidók közül is élénk érkekkel tekintenek a korra, mikor ők visszanyerik Palesztinát.

3. M i t m o n d a n a k a z s i d ó k r ó l u n k ? Először is szívélyesen beszélnek rólunk, mint keresztyénekről, örömmel üdvözlik munkánkat a pogányok között, de a mennyiben őket is megakarjuk nyerni a keresztyénségnek, mint ellenségeikre tekintenek ránk, s így irnak: „Időnkben minden vallás veszélyezve van, materialismus és nihilismus a közjelszó. Ezé az idő az egyházra nézve, hogy fegyvert fordítson egy testület ellen, melynek vele közös érkeke van s melyet a megpróbáltatás óráiban inkább szövetségesnek, mint ellenségnek kellene tekinteni? Nem bölcsebb volna-é egyházra s zsinagógára nézve egyesülni a közös ellenség ellen s úgy háritani vissza a közös veszélyt?“ Igaz bár, hogy a zsidók most számosabbak, befolyásosabbak, jobban vannak szervezve s buzgóbbak is vallásukban, de az igaz, hogy épen ezen időben Izráel népéből nagy számmal jöttek át Krisztus egyházába s téritők mondják, hogy kevés reményük lehetett zsidók megtéritésére addig, míg azok saját vallásukhoz odaadóbbak nem lettek.

A zsidók úgy beszélnek a britt népről, mint az ő legjobb barátaikról, részint az itt élvezett szabadságért, részint hogy oly becsben tartjuk a héber bibliát. Egy magyarországi ifju zsidó legnagyobb csodálkozását fejezte ki, midőn megtudta, hogy a keresztyének tanulmányozzák az ó-testamentomot s tudják azt jól. A britt nép fogja visszaszerezni Palesztinát, ha elvégre is lezajlik a keleti kérdés s valóban rendkívüli lesz, ha nyolcz század után visszajönek az oroszslánszövü király napjai s angol segreg tapossa újra Palesztina földjét, s ekkor közelebb lesz az idő, melyben beteljesednek a zsidó nép leforróbb reményei.

4. M i t k e l l t e n n ü n k a z s i d ó k é r t ? Küldjünk hozzájuk téritőket, kik prédikálják nekik a Jézus, a Dávid fia általi megszabadítás örvendetes izenetét, mely megjelent már idvezítésükre. Állítsunk iskolákat, hol őket tanithassuk. Menjünk hozzájuk, imádkozzunk érettök, részesítsük őket keresztyéni rokonszenyünkben.

A jelentést meg-megujuló élénk tetszésnyilatkozattal fogadta a hallgatóság, mely úgy látszik, legkiválóbban érdeklődik a missiói ügyek iránt. Ezután egy morva lelkész, mint egyházának küldötte beszélt hazája egyházi viszonyairól. Mintegy 40000 tagja van a 25 gyülekezetnek. Legnagyobb baj az, hogy nagyon szét vannak szórva de ez más részről áldás is, mert kerületében egy-egy lelkész, mint téritő szerepelhet. Az utolsó 94 év alatt megnégyszeresedett a protestánsok száma Morva- és Csehországban.

A gyűlés harmadnapjának több érkekes tárgyai közül röviden fölemlithetjük az egyház elveit illető indítványokat. Egyikben sürgettetik az egyháztagoknak ragaszkodása az irási elvekhez, hogy Krisztus a fő az egyházban és egyház felett, s a feje a nemzeteknek is, melyeknek azért kötelességük minden törvényes uton előmozdítani Krisztus egyházának legjobb érkekeit s igaz vallását. Másikban indítványoztatik egy bizottság kinevezése, mely a tagokat buzdítsa a szabad egyház elvei iránti ragaszkodásra s óvja azokat lehető félrevezetéstől. Majd indítványokat tettek más részről, hogy mint terjeszszék országszerte a mértékletességet. Bejelentik továbbá, hogy a reformált presbytérián egyházzal való egyesülés feletti örömét kifejezendő, az „egyesült presbytérián egyház“ bizottságot szándékozik a szabad egyházhoz küldeni. A bizottságot örömmel fogja fogadni a gyűlés az egyesülés estéjén.

Május 22-kén előbb egy kivonat olvastatván föl a királynőhöz születésnapja alkalmával benyújtott hódolati föliratból, a kollégiumi ügyeket tárgyalták az ötévenkénti látogató bizottság jelentése alapján. Az új kollégiumi könyvtárban mindenkefelett szükséges berendezni egy könyvtárnoki állást jó fizetéssel. Szükséges mielőbb gondoskodni, hogy a hittanhallgatók gyakoroltásának a szónoklatban is, e végre tehát egy tanszéket állítani, melyre nézve egy egyháztag tett is 8000 font alapítányt ez évben.

A szabadegyház aberdeeni kollégiumában az igazgatói állást hosszabb vita után Dr. Brown Dáviddal, ki többek közt, mint egy u j s z ö v e t s é g fölött irt kommentár szerzője ismeretes töltötték be s ugyakkor tanárt is választottak a systematica theologia megürült tanszékére.

(Folyt. köv.)

C s i k y L a j o s .

T Á R C Z A.

Protestáns-egyletéseink legújabb gyűléskezése alkalmából.

(Folytatás és vége.)

A venerabilis Fördös Lajos elnök nyitá meg a gyűlést, „szent munkának“ „Isten előtt kedves dolognak“ jelezvén az egylet működését. Vajjon miért szent? s miért kedves Isten előtt? A szentírás legtöbb helyen mese, ide jutottak az egyletesek némelyikének elmevivmányai, tehát a szent dolog nem az; a Fiut nem tisztelik közülök mindnyájan úgy, mint ő tanítá magáról, mert nem hisznek benne mint olyanba, a ki az Atyával, egy, — s bizonyára a ki a Fiu által nem megy, nem mehet az Atyához s így aligha kedves dolgot cselekesznek az Atya előtt. Mi a nagy Agendátort nem értjük ma már, bár érdemeit tiszteljük. Ő 1866-ban Agendáját, mely hithűnek tartatik, a „Nagy Kálvin dicső emlékéért“ küzdött Révész Imrénének ajánlta volt, s ma megengedi, hogy a vezérlete alatt álló egylet, alkotói, vezérei nemcsak Révész Imrét rendszeresen alacsonyítsák, hanem a nagy Kálvint is kicsibe vegyék, s magát a Megváltót megüresítsék, megalázzák, csak legenda hősnek, pusztá moral törvényadónak hirdessék! Kálvin nagysága abban is határozódik, hogy a Krisztust törpítő socinianismust visszaveté, — s most a Socinus utódaival feg kezét Fördös ur: ellenére Révésznek; ellenére Kálvinnak, ellenére az Evangyéliomnak, ellenére tizenkilenc százados keresztyénségnek! Mi nem értjük, mi ok indíthatá őt e bizonyosan szive, hite, multja elleni elnökösködéssre; az ő neve a legszebb bibor takaró volt az egyleten, s a távoliakat zavarba is hozza az ő oda jutása. — Ő soha sem nyilatkozván, tudunkra, sértőleg, — a józan mérséklő irányt ő képviseli az Egyletben, ezt így szeretjük hinni.

Ballagi ur a népiskolai vallás tanításról értekezett. Egyek vagyunk nézetével abban az egy tekintetben, hogy a népiskolában a tanító t a n i t s a a vallást s ne a lelkész; tanítsa a biblia szerint felekezeti szín nélkül de csak a közös-állami keresztyéniskolában, ha volna nálunk ilyen; külföldön van, — levén joga az államnak, sok helyen kötelessége, az elismert felekezeteknek részére is iskolát állítani.

E tárgyra vonatkozólag Naville Ernő francia tudós a „Revue Chrétienne“ folyóirat f. é. február füzetében „La quésition pédagogique“ cikkében figyelemre méltó nézeteket közöl. „számüzni telyesen — mondja Naville — az iskolából a vallási elemet, annyi lenne, mint számüzni az emberi nem nyelvébe foglalt nagy hagyományok tekintélyes részét. . . félrevetve látni a tanításban a vallást, azon gyászos eszmére készít elő, hogy a vallásnak az élet mellett félre kell helyet találni, holott a vallás elveszti erejét, ha nem az az egész lét igazgató elve.“ Naville azon eredményre jó, hogy a népszükségletnek legjobban megfelelné, ha felekezeti jelleg nélküli keresztyén iskolák állítatnának, állam által fentartva. Ezek laikus iskolák lennének, a mennyiben az államéi lennének s nem különlegesen valamely egyházéi, vagy papságéi, oly laikus iskolák azonban, melyekből a vallási elem kizárva nem volna. Angliában 1873-ban, s magában Londonban a közvélemény oly világi (laikus) iskolák mellett nyilatkozott,

melyekben a vallási elem megtartatik. — Az eszme zavarnak, mi ma uralg, kulcsa abban rejlik, hogy a laicismust ellentétbe állítják két egészen eltérő dologgal: a papi hatalommal és a vallásos-eszmével; a szabadság s ezen alapuló laicismus nem a vallásos eszmének s elemnek, hanem a papuralomnak ellensége csak.

A felekezeti iskola az egyházé, ott az egyház a maga jellegét fejezze ki. Itt az eltérés köztünk.

A dogma nem csinálhat válaszfalat a felekezeti iskolában, államiban pedig nálunk közös vallásoktatás nincs. Egyébiránt akárhogy forgatjuk a dolgot a dogma kikerülhetlen, olyan vallás, melynek dogmája nincs, nem vallás, csak merő kötelességtan, moral; Krisztus nemcsak kötelességeket sorozott elő, de hitet is követelt, s abban különbözik minden más moral tanítótól, hogy erőt adott a benne való hit és kegyelme által a kötelesség beteljesítésére, a tökéletesedésre, mert ujjászülő hatalyt fuval igaz követőibe.

A lelkész működési és tettekre egészen másszerű, mint a népiskola tanítóé, más előfeltételeken is nyugszik. Egy mai lelkész csak felügyel, ellenőrzi stb. a népiskolai tanítást legfőlebb, de neki új tett mezőkön kell haladni. Hogy nincs megnyitva az új tett mező mindenkinek, ez ideiglenes hiány. A ki meg nézi egy külföldi prot. lelkész rendes teendőjét, úgy a mint a mai kor kívánja a lelkésztől, az fogja belátni, hogy egy lelkészt lefoglalni az elemioktatásra nem lehet mindenütt, legfelebb csak kivételkép s átmenetileg. Az élő egyházon működés a lelkészt egészen igénybe veszi; lásd a „Figyelmező“ 1872. évi folyamának 501. lapját, hol egy kis izleltető van adva arról: mint munkálkodik egy mai lelkész!

Ferencz József unitárius lelkész ur (némelyek szerint unitárius püspök-jelölt) felolvasásáról szinte magosztalólag szólnak. A tárgy olyan, hogy arról ágost. és helv. hitvallású lelkész is tudott volna tapsokat arathatólag értekezni, nem volt szükség folyamodni az unitárizmushoz, hogy csillámot adjon az Egyletnek. Abból a kis kivonatból mit olvastunk, azt látjuk, hogy ő inkább plátói bölésészet alapján áll, a vallást „poézisnek“ veszi; a szép, jó, igaz eszméjét hangsúlyozza; a pap teendőjének a „valláskülönbözésből eredő válaszfalak megszüntetését“ jelöli stb. ezek mind szépek s finoman az unitárizmus malmára hajtják a meglágyított szivek vizeit. Csakhogy keresztyén lelkészlől van szó, nem valami eszményi, egy akolkori képzelt papságról; lelkeket nyerni Krisztusnak s az örök életre készíteni azokat, a bünösöket téríteni stb. ez a ker. pap főfeladata. Míg az evangyéliom tanait a világ nemzetei be nem fogadják, mindig lesz válaszfal, s lennie kell, mint van az éj és nap között. Az a ker. missionárius, a ki a pogányság falait beveszi s a keresztyénség világát oda beviszi, ez, s így eszközli a válaszfal ledöntését. A ker. és nem ker. elvek, nézetek amalgamizálása eltörli ugyan az egyedi, jellegi különségét, e vegyefolyam megtörténhetik durva anyaggal, de az öntudatos szabad lény nyelv nem. A költői báj nem tagadható meg azon értekeztől; egy tanár a beszéd végezte után el is lett ragadtatva, felkiáltván „Ma lett üdvössége ezen (Kecskemét) városnak!“ Mily könnyen üdvözít ma egy egyletes szónok! A „debreczeni terrorismus“ ily lágyító ellenképet kapott a kecskeméti errorismus által! A nagy Mester minden szelidsége daczára korbácscsal üzte ki a templomból az oda nem való üzereket, mit mondana ma a szeretet nagy egylete e szerinte bizonyosan templomi ter-

rorismusra? Ugyanaz a nagy Mester a tisztátalan várost meglátván: sira azon.

Mindezen nagy vívmányok daczára nézetem most is az „unionem protestantem delendam esse censeo“. Főleg azért, mert bibliai hitvallást nem akar, hitprogramja nincs, ma unitárius, holnap Isten tudja mi. Jól s igazán mondja Pressenssé „oly időkben mikor a legmélyebb alapig feltétlen eltérések uralkodnak, telyes hiányzása valamely egyházból a hitvallásnak, tani fejtelenségre (anarchia) vezet“. Ma azért kell lelkesülnünk, hogy a „h i v ő k t á r s a s á g á t u j r a f e l t a l á l j u k , n e m p e d i g m i n d e n f é l e t a n f e l e t t v i t á z ó k i s k o l á j á t m e l y m é g i s e g y h á z n e v e t v i s e l “. (Révue Chr. f. é. május. 320 l.) Uj alakulás, uj egyletek álljanak helyébe, még pedig szükség- és szakszerint alakulva, úgy mint a magyar prot. egyház érdeke s élete kívánja. — A tudomány emelésére induljon meg nagy mozgalom protestáns egyetem létesítésére; más mozgalom a belmissióra; egy másik egyetemes segélyzésre stb. Különösen mozogni kellene egyházalkotmányunk és szervezetünk gyökeres reformja végett, a zsinat-presbyteri alkotmány telyessé fejlesztésére hol minden hatóságnak, igazgató és tanácskozó testületeknek szabatosan körvonalozva volna teendője stb.

A skót szabad egyház idei nagy gyűlését május 30-kán este zárta be a moderator Dr. M' Lauchlan, „Egyházunk — mondá — nem oly egyház melyben hely találtatik mindenféle tan számára, a mi csak az embereknek tetszik elfogadás vagy tovább terjesztésre. A mi egyháztól való eszménk nem az, hogy oly intézmény legyen, melyben a pápistaságtól a socinianismusig mindenféle nézet menhelyet talál. Van nekünk hitvallásunk, melyről azt hiszszük, hogy az Isten igéjén alapul, s e hitvallás szerint vettünk próba alá. Ha az emberek eltérnek attól, telyes szabadsággal bírnak visszalépni gyülekezetünkben, de senki nem maradhat ben velünk, ha visszaveti hitünket“. (The Daily Review. Edinburgh. 1876. máj. 31-ki száma) Így nyilatkozik egy öntudatos egyház, s a hallgatók tömege tapssal fogadta e szótatot.

A szeretet mellett ne felejtjük el az igazságot sem, az igazság a szeretetnél is fentebb áll, magát a szeretetet igazságban kell nyilvánítani.

Debreczen, 1876. június 6.

B a l o g h F e r e n c z .

A dunamelléki reform. egyházkerület közgyűlése Budapesten.

A dunamelléki egyh. kerület közgyűlését megelőzőleg az egyh. ker. tanügyi bizottsági ülések és a lelkészi vizsgák tartattak meg. A közgyűlés június 10-kén nyitott meg Török Pál püspök, s gróf Lónyay Menyhért főgondnok urak elnöke alatt. — Mely alkalommal pü-pök urnak buzgó imája, s a főgondnok urnak a közönséghez intézett üdvözlő beszéde után, a képviselők igazoltattak.

Püspök ur jelenti, hogy a lelkészi vizsgára 14-en jelentek meg, s hogy 5 felavatandó lelkész jelentette magát, kik holnap fognak felszenteltetni. Ezután többrendbeli bizottságok nevezettek ki.

J u n . 11-én t a r t o t t f e l s z e n t e l é s t m e g e l ő z ő l e g e g y h á z i b e s z é d e t t a r t o t t G ö d e K á r o l y d e c s i l e l k é s z L u k . 9 , 6 2 . a l a p -

ján, — szólván a munkáról — mely előttük áll, s az utról, melyen haladniok, s a czélről, mely felé törekedniök kell.

Ez élénk figyelemmel hallgatott szép beszéd kedvezően fogadtatott a nagy közönség által, s hatással birt a felavatandó lelkészekre. — Az 5 uj lelkészek felavattattak.

J u n . 12-kén. A jegyzőkönyv hitelesítettén, Török Pál püspök terjeszté elő szokott é v i j e l e n t é s é t , melyben örömmel emlité fel, hogy a testvér egyh. kerületek között némi közeledés történt a m-nyiben a konvent elfogadásához járultak a dunántuli, tiszáninneri, és erdélyi egyházkerületek; fájdalommal hozza fel, hogy a dunántuli egyh. kerület mult évben a lelkészválasztást igen korlátozó, s bennünket szomszédokat fájdalmasan érintő oly rendszabályt hozott, mely szerint más e. kerületből oda rendes lelkésznek senki nem választható meg. A püspöki jelentés részletesen elősorolja, azon kegyadományokat, melyek a legközelebb mult évben a szomorú körülmények közt is befolytak készpénzben, és alapítványokban, s melyek összevéve mintegy 35,000 frtra mennek. — A megemlékezés kegyeletes hangján szól azon veszteségekről, melyek az egyh. kerületet érték a patentalis korszakban az egyház jogai mellett küzdő dicső emlékü S á r k ö z y K á z m é r , gr. Teleki Sándor és Bernáth György segédgondnok urak halálával, — Reménynyel néz a helyökre lépett Tisza Lajos vértessalljai e. m., Madas Károly pesti e. m. segédgondnok urak működése elé, mint szinte a változások után bejött uj erőkre is várakozással tekint. — Végül kéri az egyh. kerületet néhány világi, és egyházi e. k. tanácsbírói hivatalok betöltésének elrendelésére. Ezen hivatalok betöltésére vonatkozó indítvány a számokra vonatkozó módosítással fogadtatván el, 7 világi és 3 egyházi tanácsbíró lesz választandó, a szavazatok beküldésének ideje szept. 30. tüzetvén ki.

A lelkészképeségi vizsgára kiküldött bizottság jelentése olvastatott, melyből kitűnt, hogy az első vizsgára jelentkezett 7 közül 3-an jelesek, 2-en jók, és 2-en kielégítők, a 2-ik vizsgára jelentkeztek szinte 7-en, kik közül 5-en kitűnők, 2-en jóknak találtattak.

A közgyűlés felfüggesztetvén, a kápláni elrendelést megelőzőleg szükséges volt egy törvényszékre tartozó ügyet venni elő, — a törvényszék előtt felolvastattak azért a c s á k v á r i l e l k é s z v á l a s z t á s r a v o n a t k o z ó ü g y i r a t o k . Az egyh. megye törvényszékének ítélete — felolvastatván, Maté József csákvári lelkészszé választását a kerület elismerte. — Más alkalomra tartjuk fenn ezen ítélet illusztrálását — itt csak a tényt, az eredményt ismertetjük.

A j u n . 13. folytatólag tartott közgyűlésen a püspök jelenti a k á p l á n - r e n d e z é s t , s t u d a t j a h o g y 2 o s z t á l y b a v e t t e f e l a k á p l á n o k a t ; e l s ő o s z t á l y b a t a r t o z ó k a z o k , k i k — tanári, vagy tanítói pályán működven, állandóan egy helyhez lévén kötve nem rendelhetők el, ezeket ez állandó osztályba számlálja, mozgósítható osztályba olvassa azok neveit, kik elrendelhetők. — Az elrendelés felolvasott megállapodása tudomásul vétetvén, S z i l á d y Á r o n e . k . tanácsbíró kérde, hogy volt-e figyelem a káplánok szolgálati idejökre, és képességek minőségére ezen elrendelésnél, mert eddig igen sok méltó panasza szolgáltattott okot az elrendelés, kivált az időnkivüli elrendelgetések szültek méltó keserűséget nemcsak azoknál, kik elmellőztettek méltatlanul, de a káplánok ügyét szívökön hordó papoknál is. — A felszólamló ezuttal megnyugtattatván püspök ur azon válaszával, hogy a jelen elrendezésnél ilyekezett a káp-

láni szolgálati idejéről, és képességi minőségéről nyert tudósításokat is szem előtt tartani, s a sorozat itt már lehetőleg így lett megállapítva — szinte tudomásul vette az elrendelést.

Ezután számos miniszteri rendeletek olvastattak fel, és vétettek tudomásul; u. m. a Jettini alapítvány igazgatójával Dr. Pauler Tivadar lévén kinevezve, a minisztérium által az egyházkerülethez bejelentetett; mint szinte Dömötör János pestmegyére szóló tanfelügyelősége, Salamon József baranya és tolnamegyei tanfelügyelősége; majd a kitiltott tankönyvekről, — az elveszett isk. bizonnitványokról, a kitiltott tanulók és tanítókról, s néhány új tankönyvről szóló miniszteri rendeletek vétettek tudomásul. —

Következett az átiratok felolvasása; melyeknél csakis a dunántuli ev. e. kerület átirata következtében kiküldött bizottság jelentése felolvasásánál volt némi felvilágosítása Dobos Jánosnak, ki a bizottsági jelentésben is kifejezett azon nézetét nyilvánítá, hogy az ugynevezett n.-gerezdi egység a kor szelleme, és az újabban alkotott vallásügyi törvények által — már tulszárnyalva lévén, nem alkalmazható a napjainkban fölmerülhető felekezeti viszonyokra — helyesnek látná azért, ha legalább a dunántuli és bányakerületi szuperintendenciákkal egyetértve valamiben megállapodhatnának, addig is a dunántuli ev. kerület felhívandó lenne, hogy felmerülő kérdéseknél az általa kinevezett bizottság útján közvetve, és esetrel-estire összeköttetésbe tenné magát a mi egyh. kerületünk által kinevezendő bizottsággal. Ezen nézet nyomán lett a határozat kimondva.

Török Pál püspök jelenti, hogy a testvér egyh. kerületek ből több jegyzőkönyvet kapott, melyeknek csak átnézése is mostani nagy elfoglaltságában csaknem lehetetlen volt — kéri ennél fogva az egyh. kerületet, hogy határozná el: miszerint jövőben az egyh. kerületekből beérkezett jegyzőkönyvek a levéltárnoknak adassanak ki, s az terjesztene elő kivonatosan a legfőbb, és általános érdekű pontokat. — Ezen indítvány elfogadtatván, olvastattott az egyh. kerület elnökéhez intézett levele a Genfben a vasárnap megülésének általánossá tételére alakult egylet megbizottainak, melyben felhívja a kerületet arra, hogy az ott tartandó összejevetelen képviseltesse magát. — E tárgynál hosszúságos vita keletkezett, — mely a tanácskozás rendes menetét kissé hátráltatta — Szász K. indítványozá: hogy mivel a feladat megoldását mi is akarjuk, s valamit tenni is kell a vasárnap érdekében — küldjön ki az egyh. kerület ez alkalomra. Genfben képviselőket. Filó örömmel fogadja ez indítványt, de módosítani szeretné azzal, hogy kiküldendő megbizottak a közgyűlésből kiküldött bizottsággal előbb értekezzenek a főbb elvek felől; — Gr. Lónyai — a felhívás nem szervezett testülettől, vagy hatóságtól lévén kibocsátva, hatósági intézkedést ez ügyben nem tart szükségesnek. — Szilády Á. Szász K. indítványát elfogadja, sőt óhajtana ha a hazai ker. felekezetek is tennének valamit a Vasárnap megülésének érdekében. . . . Ballagi a szuperintendencia kebeléből szeretné megindítani a küldöttséget Genfben. Dobos J. orvoslása, vagy csak kuru-lása lesz-e a bajnak azon mód, melyet kifőznek — nem tudja; de felhivatva lévén a consiliumban leendő megjelenésre, kész a megjelenést elfogadni, bár előre tudja hogy azon gyógyszerek, melyeket ott készítenek leginkább a külföldi symptomák nyomán, ide haza nem fognak használni. — Szász K. hozzájárul a Filó által tett indítványhoz; — s így egy bizottság küldetett

ki, mely e tárgyban értekezzen a főbb elvek felől, melyek felállítandók lesznek, s a képviselő miként eszközzéséről. *)

A június 14-én tartott közgyűlésen olvastattott a dunántuli ref. egyh. kerület jegyzőkönyvének azon pontja, melyben a lelkészválasztás korlátait huzza meg a több testvér egyh. kerületek felől. — Az e fölötti hosszúra nyult, és szóradott vitában részt vettek: Filó, ki azt indítványozza, hogy a lelkészválasztás ezen korlátját — már csak a méltányosság szempontjából is megszüntetendőnek látván, irjon át az egyh. kerület, azon határozat megváltoztatását kéri a szomszéd egyházkerülethez. — Ha pedig ragaszkodnék továbbra is meghozott határozatához, nem maradna egyéb hátra, mint intézkedni hasonló korlát felállításáról; s ezen határozására a dunántuli egyházkerületnek a többi testvér egyh. kerületek figyelmét is felhívandónak véli, s ezen ügyet a conventre kéri áttétetni. Ballagi azon észrevételt teszi, hogy azon gyűlésen — melyen e határozat hozatott — nem igen voltak az egerek, s mondhatja, hogy értesülése szerint azon szuperintendencia tekintélyes tagjai szégyenlik (?) e határozatot, s reményli, hogy megszüntetik ezt, ha az egyh. kerület oda ily értelemben átiratot intéz. — Dobos említi, hogy úgy képzei magát, mint azon egyh. kerület tagja, a mi egykor volt is, s úgy beszél most mint ezen egyh. kerület tagja, s nem keresi előtte szólóval, hogy macskák vagy egerek voltak-e többen ama gyűlésen, vagy hogy szégyenlik-e azon határozatot, vagy nem, a kik meghozták — úgy véli azonban, hogy itt más egyh. kerületnek hozott határozatai nem bírálhatók, s mert nem akar mások jogkörébe illetéktelenül beavatkozni: egyszerűen tudomásul óhajtja vétetni ama jegyzőkönyvileg tudomásra hozott határozatot. — Török P. annyit óhajt kimondatni, hogy az egyh. kerület elnökiileg értesítse e testvér egyh. kerületet a felől, hogy ezen határozatot fájdalommal vesszük tudomásul, s kérjük annak megváltoztatását. — Szilády Á. nem táplálja azon reményt, hogy ezen határozatot a testvér egyh. kerület megváltoztassa, s ezért nem óhajt átírni, csak a jegyzőkönyv megküldése által akar eljárni ez ügyben. — Kis Miklós — felszólal mint világi, mivel ezen üggyhez még eddig csak egyháziak szóltak — s azt mondja, hogy az átirat nem használ semmit, azért csak a jegyzőkönyv megküldése által óhajt ezen határozat megváltoztatására hatni. Filó nem tartja elégnék a jegyzőkönyv megküldését, s úgy tekinti e határozatot, mint a mely a más egyh. kerületek által kiállított lelkészi oklevelek értékét támadja meg — s ezért átiratot óhajt intézni ez ügyben, ha bár a lehető legtestvériesebb modorban — s ezen átiratban a conventre tartozónak nyilatkoztassa ki az egyh. kerület ama határozat által érintett ügyet. Tisza L. szintén átiratot óhajt, nem oly szellemben ugyan mint az előtte szóló, de kifejtve mégis azt, hogy ezen ha-

*) Üdvözöljük e szép kezdeményért a testvér egyházkerületet. Itt az idő, hogy tegyünk mi is már lépéseket e fontos ügyben. A mi egyh. kerületünkben is jó volna p. o. egyelőre egy szűk körű „vasárnapügyi bizottságot“ nevezni ki, hogy tanulmányozván a világ mozgalmait e téren, terjeszzen elő véleményét az e. a. kerületre. Az öszpresbyterián szövetkezésnek is ez lesz egyik főtárgya. Berlinben is épen most alakult egy „vasárnapügyi társulat“. Első gyűlésén a nagy socialdemocrata vezér Hasselmann is megjelent. Lapunk 20-ik számában szelölőzetve volt e kérdés, vajjon gondolkodó vezérek méltatták-e figyelmre? Ha még tovább is tétlenkedik egyházunk, minden befolyási hatalmát s eszközeit az emberiség javára, fokokként elragadja tőle az idő. Vajjon a mi egyházunk nem tehetne-e legközelebb valami üdvös lépést?

Szerkesztő.

*

tározat mennyire sérelmes a többi egyh. kerületre nézve. Végül határozatba ment, hogy a testvér egyh. kerület felkérendő a testvériesség fenntartására, — s a kölcsönös viszonyosság figyelembevételére. (Folytatása következik.)

V a s k a l a p

K Ü L Ö N F É L E K.

M á r k F e r e n c z a debreczeni kollégium egyik jeles növendéke, Lapunk dolgozó társa, ki a lelkészi 2-dik vizsgát Edinburgból hazajövele után f. é. ápril hóban kitünően tette le, mely után német egyetemre ment ki, f. é. jun. 16-kán Jénában letette a bölcészeti tudori vizsgát, promóciója jun. 17. ment végbe a szokott ünnepélyességgel. Tudori értekezésének czime ez: „Thomas Carlyle. Eine Kurze Übersicht seiner Philosophie.“ Hallából ment át a jénai egyetembe, hol a tanárok szívélyesen fogadták. Fogadja a távolban ifju barátunk meleg üdvözlését.

T i s z a I s t v á n — a magyar miniszterelnök ur fia — az első évi jogi tantárgyakból, s köztök a ker. egyháztörténelemből is, a magán vizsgát a debreczeni jogakadémián f. é. jun. 18-kán felette kitünő sikerrel tette le.

K ö n y v j e g y z é k. Lapunk előbbi, 24-ik száma mellett küldetett szét ifj. Csáthy Károly g. akad. könykereskedésében, Debreczenben, megjelent könyvek jegyzéke 1866—1867 végéig. Több figyelemre méltó kiadás van itt részletesen jelezve.

S z é k e s F e h é r v á r. A dunántuli helv. hitv. egyházkerület közgyűlése jun. 12-én nyílt meg az előző vasárnapon tartott istentisztelettel, melyen Nagy János barsi esperes tartott magasztos s hitdús egyházi beszédet. A főgondnokot Csépan Antal l. id. s-gondnok helyettesíté az elnöki egyik széken. A négy éves tanfolyamu jogakadémia megtartása tan. képezde felállítására kimondatott. — A jogakadémia mellett Pap Gábor szuperintendens Beöthy, Pázmány László urak hoztak fel támogató érveket. (P. N.)

K r a s z n a - C z é g é n y. Az Urnak szent napja van; imára hív a falnak ezüstsavu harangja. — 80 lélek előkönyörgőjének lelkében, oly kedvesen csendülnek meg e hangok. De hol vannak a hivek? Hol van a kiseded nyáj? széledeznek, nem hallják már az imára hívó harangot. A czégényi 80 ref. lelket nincsen a ki egész o d a d á s s a l buzdítaná, munkásságra, Isten iránti hálára s tiszteletre serkentené. Ugyanis Czégény, a tőle igen távollevő Kraszna-Mihályfalvának filiája s így az anya egyház lelkésze nem jöhet hitsorsosait bátorítani, buzdítani a nagy távolság miatt, ezért aztán elszéled az elhagyatott nyáj, ezért aztán hasztalanul vár hallgatóra imakönyvvel hóna alatt az ottani tanító. — Valóban elszomorító dolog látni 80 lelket, kik a tanulatlanság és vallástalanság pusztáin kóborolnak. — Higgyük el, hogy a róm. kath. egyház nem hagyná így el hitfeleit. — Templomjuk rossz karban van, minden perczen összedőléssel fenyeget, s nincsen, a ki ennek kijavításán buzgókodnék; mert a lélek elfásult, megrestült már a tétlen hanyagságban. — A tanító 1 gyermekkel tartja fenn iskoláját, a többiek otthon segítenek szüleiknek s nincs a ki őket iskolába kényszeritené. — Egyházunk nevében felkérem a mihályfalvai lelkész urat, hogy, nem tekintve a távolságra, látogassa meg

gyakran a hiveket s gyűjtse össze őket és serkentse vallásosságra, munkásságra; mert így lehet csakis e népnek lelki és testi jólétét megteremteni. — Az Isten szolgáinak egyik legszebb teendőjük, hogy az összegyűlt nyájat elszéledni soha ne engedjék, hanem mindenkor mondják Jézussal: a z é n A t y á m s z ü n t e l e n ü l m u n k á s, é n i s m u n k á l k o d o m a z é r t. (János V: 17.) (Kraszna.)

T á j é k o z á s u l. Magán levélből értesülvén, hogy azon hír kapott némely körökben lábra, mintha Lapunk 24-ik számában a kecskeméti prot. egyleti gyűlésről megjelent tudósítás **K ö r ö s i S á n d o r** jogtanár tollából folyt volna, — ezennel kijelentjük, hogy azon hírtéves, s a kérdéses tudósítás egészen más egyéntől ered s küldetett be. **S z e r k e s z t ő.**

A d a k o z á s. I. A tiroliai első prot. templomra a debreczeni kollégiumi 2-ik éves hittanhallgatóktól 1 ft. Eddigi összeg 4 frt. — II. Mélius Emlékre a debreczeni ref. 2-ik éves hittanhallgatóktól 1 ft. Eddigi összeg 340 frt 61 kr.

S a j t ó h i b a. Lapunk 24. szám 191. oldalán 1-ső hasáb 12. sor végén „néha“ helyett „v o l n a“ olvasandó. — A könyvismeret rovart alatt „a vallás bölcész speculatio fenyegetésével“ helyett olvasandó: a v a l l á s - b ö l c s é s z s p e c u l a t i v f e j t e g e t é s e i v e l (191. l. 2-ik hasáb alsó sor). — A 182-dik lapon Schveberlein helyett S c h o e b e r l e i n; positivia helyett: p o s i t i v i t á s.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat

A makói reform. algymnasiumban, a német nyelv, mennyiségtan, és természettudományok tanításával, s 900 oszt. ért. forint javadalmazással összekötött **tanári állomásra.**

Az első — próba — év leteltével, a tanári oklevél megszerzendő.

Pályázók, szükségelt irataikat, a reform. lelkészi hivatalhoz Makóra augusztus 1-jéig küldjék be.

1—3